

Tisková zpráva

Hodnocení kvality vzdělávání a možnosti dosažení vzdělání českou veřejností – srpen/září 2023

- ⊗ Hodnocení úrovně vzdělávání na všech typech škol, které jsou součástí vzdělávací soustavy ČR, zůstává dlouhodobě kladné. Nejlépe je hodnocená úroveň vzdělávání u gymnázií (64 % kladných hodnocení), základních škol (63 %) a vysokých škol (61 %), nejhůře u středních odborných učilišť, přesto i zde převažuje kladné hodnocení (51 %).
- ⊗ Tři čtvrtiny (75 %) občanů mají za to, že každý v ČR může dosáhnout vzdělání, které odpovídá jeho schopnostem. Opačný názor zastává necelá čtvrtina (23 %) lidí. Meziročně došlo k poklesu podílu souhlasných názorů a stav je srovnatelný s rokem 2019.
- ⊗ Většina českých občanů souhlasí s tím, že jim dosavadní vzdělání poskytlo všeobecný přehled (78 %), posílilo smysl pro odpovědnost (75 %) a poskytlo kvalifikaci v oboru (74 %), naopak že jejich dosavadní vzdělání je naučilo orientovat se ve světě, si myslí nejmenší podíl, a to necelé tři pětiny (57 %).

Zpracovala:
Monika Kyselá

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
Tel.: +420 210 310 587; email: monika.kysela@soc.cas.cz

Pravidelný výzkum CVVM realizovaný od srpna do září 2023 zjišťoval názory české veřejnosti starší 15 let na úroveň vzdělávání na jednotlivých typech škol, zdali je v ČR každému umožněno dosáhnout vzdělání odpovídajícího jeho schopnostem, hodnocení jejich dosavadního školního vzdělávání, zda by se děti s různými charakteristikami měly či neměly vzdělávat společně v běžných třídách a také postoje k různým opatřením, která ve školství byla zavedena, nebo se o jejich možném zavedení hovoří.

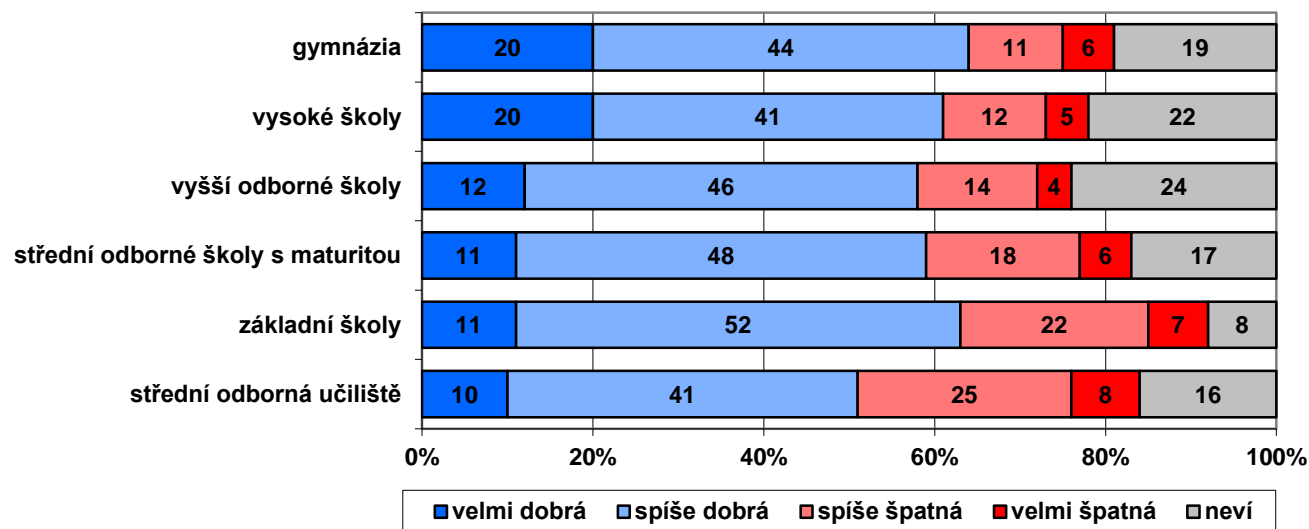
Kvalita vzdělávání na všech vybraných typech škol je hodnocena příznivě (viz graf 1), více než polovina lidí je přesvědčena, že úroveň vzdělání na konkrétním typu školy je velmi dobrá či spíše dobrá.

Nejlépe je vnímáno vzdělávání na gymnáziích, u kterých podíl kladných odpovědí dosahuje 64 % (z toho 20 % hodnotí jejich úroveň jako „velmi dobrou“ a 44 % jako „spíše dobrou“). Srovnatelně dobré je hodnocení vzdělávání na základních školách, kde úroveň vzdělávání pozitivně vnímá 63 % dotázaných (z toho 11 % ji hodnotí jako „velmi dobrou“ a 52 % jako „spíše dobrou“). Více než tři pětiny respondentů hodnotí příznivě úroveň vzdělávání i na vysokých školách (61 %, 20 % „velmi dobrá“, 41 % „spíše dobrá“). Necelé tři pětiny hodnotí pozitivně také úroveň vzdělávání na středních odborných školách s maturitou (59 %) a na vyšších odborných školách (58 %). Nejkritičtěji hodnotí čeští občané úroveň výuky na středních odborných učilištích, když ji kladně hodnotí o málo více než polovina (51 %) respondentů.

U jednotlivých typů škol se významně lišil podíl dotázaných, kteří nedokázali úroveň vzdělávání zhodnotit a zvolili proto odpověď „nevím“. Zatímco základní školu nedokázalo hodnotit pouze 8 % dotázaných (odpověď „nevím“), u ostatních typů škol se pro tuto variantu rozhodlo od 16 % až do 24 % respondentů (viz graf 1). Zajímavý je tak i podíl dotázaných, kteří se k jednotlivým typům škol stavěli kriticky.

Nejméně kritičtí byli dotázaní k úrovni vzdělávání na vysokých školách a stejně tak na gymnáziích, kde ji 17 % respondentů považovalo za „spíše“ či „velmi špatnou“. Srovnatelný podíl respondentů označil jako špatnou úroveň vzdělávání na vyšších odborných školách (18 %). O něco méně než čtvrtina se kriticky stavěla k úrovni vzdělávání na středních odborných školách s maturitou (24 %), tři desetiny považují za špatnou úroveň základních škol (29 %) a třetina také středních odborných učilišť (33 %).

Graf 1: Hodnocení úrovně vzdělávání na jednotlivých typech škol¹

Pozn.: Položky jsou seřazeny sestupně podle součtu odpovědí „velmi dobrá“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 28. 7. 2023 – 25. 9. 2023, 985 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Podrobnější analýza dat ukazuje rozdíly ve vnímání úrovně škol na základě dosaženého vzdělání respondenta. Rozložení odpovědí „nevím“ pochopitelně do značné míry kopíruje vzdělání respondentů, když ti častěji nehodnotí typy škol, které nenavštěvovali. Současně lidé vyšším odborným nebo vysokoškolským vzděláním pozitivněji hodnotí úroveň vzdělávání na gymnáziích, vyšších odborných školách a vysokých školách.

V případě hodnocení úrovně základních škol odpověděli častěji lidé starší 55 let, že nevědí či nedokáží zhodnotit úroveň vzdělávání. Jako „velmi špatnou“ častěji kvalitu vzdělávání na základních školách označovali mladí lidé ve věku 15 až 19 let.

Obecně pro všechny typy škol platí, že lidé s vyšší vnímanou životní úrovní a vyšší spokojeností se svým životem hodnotí úroveň školy lépe.

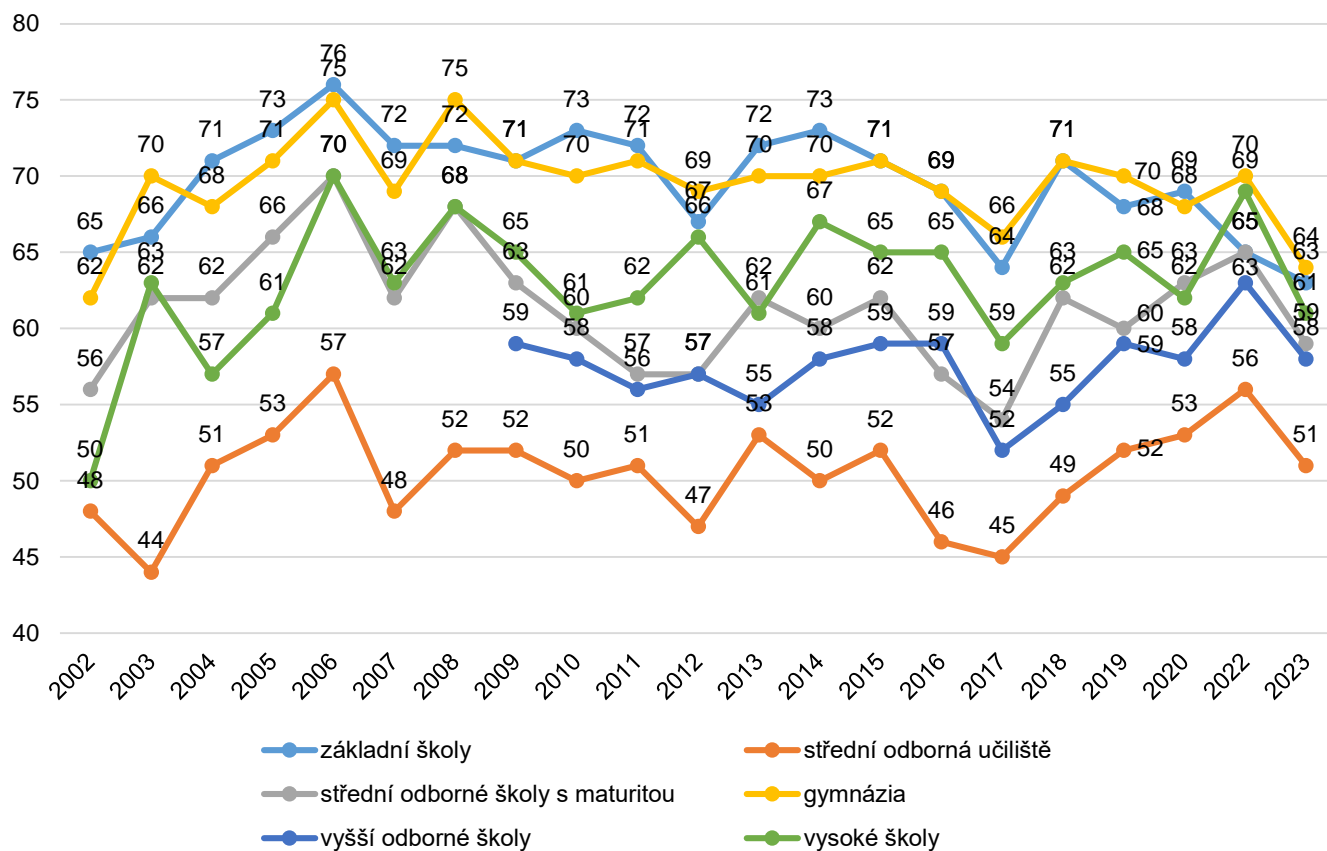
Hodnocení úrovně vzdělávání na jednotlivých typech škol se zjišťuje pravidelně již od roku 2002 (viz graf 2). Mezi roky 2002 až 2006 docházelo k postupnému nárůstu pozitivního hodnocení jednotlivých typů škol. V roce 2006 bylo toto hodnocení nejlepší za celé sledované období. V roce 2007 došlo k výraznému propadu u hodnocení všech sledovaných typů škol. Mezi roky 2008 až 2016 pak docházelo ke kolísání na víceméně ustálených hodnotách, a v šetření z roku 2017 došlo k dalšímu výraznému propadu a byly zaznamenány jedny z nejnižších podílů příznivého hodnocení úrovně vzdělávání na jednotlivých typech škol. Nicméně do dalšího šetření v roce 2018 došlo u většiny typů škol k nárůstu podílu těch, kteří hodnotili úroveň vzdělávání jako dobrou. Šetření z let 2019 a 2020 přinesly srovnatelné výsledky. Ve výzkumu z roku 2022 pak došlo oproti roku 2020 k statisticky významnému nárůstu podílu pozitivních hodnocení u vyšších odborných škol, vysokých škol a základních škol.

Aktuálně vidíme statisticky významný pokles pozitivního hodnocení téměř u všech typů škol, nejvýrazněji pak u vysokých škol (pokles o 8 p.b.). Pokles pozitivního hodnocení je také zřejmý v případě středních odborných škol s maturitou i gymnázií (shodně o 6 p.b.). Pozitivní hodnocení vyšších odborných škol a středních odborných učilišť také meziročně mírně pokleslo (shodně o 5 p.b.).

Jediným typem školy, jehož pozitivní hodnocení se meziročně významně nepropadlo, jsou základní školy.

¹ Znění otázky: „Kdybyste měl celkově posoudit, je v současné době dobrá, nebo špatná úroveň vzdělávání na následujících typech škol: a) na základních školách, b) na středních odborných učilištích, c) na středních odborných školách s maturitou, d) na gymnáziích, f) na vyšších odborných školách, e) na vysokých školách?“ Varianty odpovědí: velmi dobrá, spíše dobrá, spíše špatná, velmi špatná.

Graf 2: Vývoj pozitivního hodnocení úrovně vzdělávání na jednotlivých typech škol (v %)

Pozn.: Pozitivní hodnocení představuje součet odpovědí „velmi dobrá“ a „spíše dobrá“.

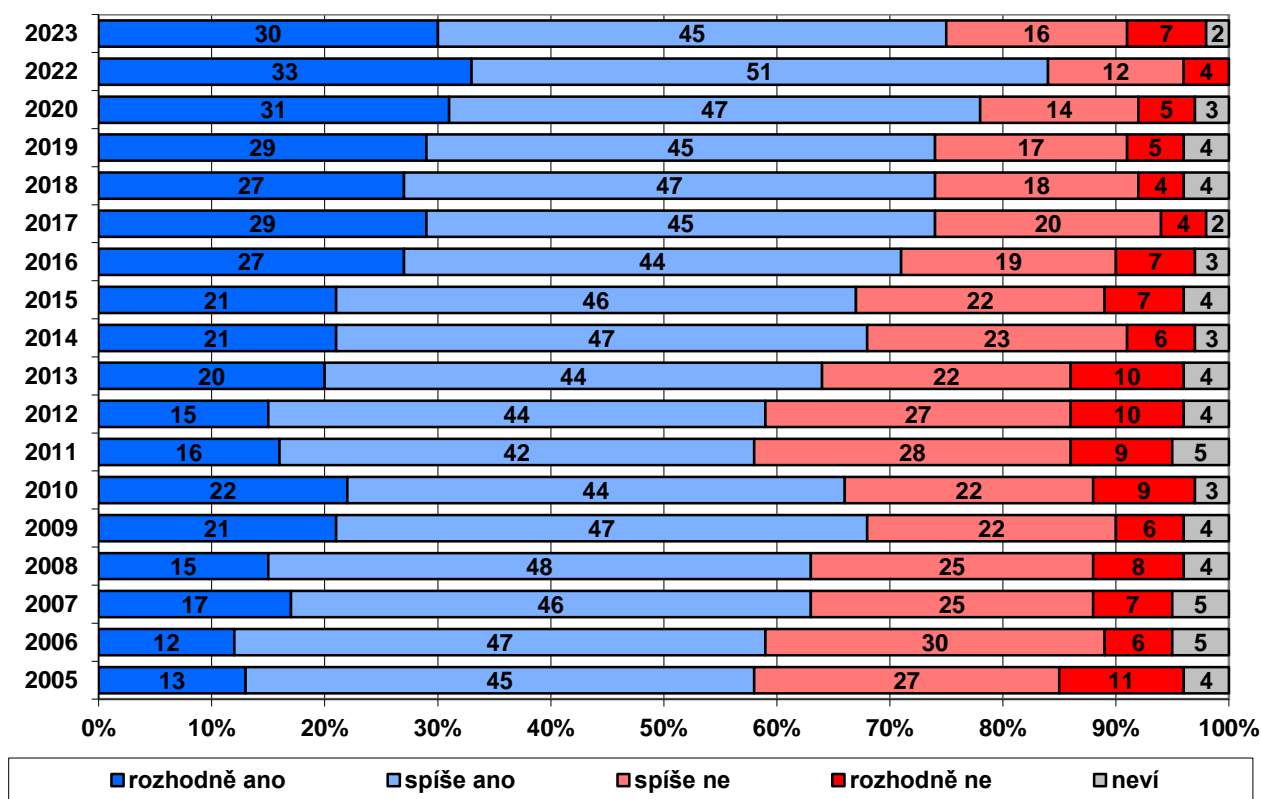
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

U otázky, zda je v ČR každému umožněno dosáhnout vzdělání odpovídajícího jeho schopnostem, dlouhodobě převažuje mínění, že tomu tak je. Podle aktuálních výsledků, které zachycuje graf 3, je o tom přesvědčeno 75 % dotázaných, z toho 30 % „rozhodně“ a 45 % „spíše“. Naproti tomu opačný názor, že ne každý člověk může dosáhnout vzdělání podle svých schopností, zastává více než pětina (23 %) lidí, z toho 16 % si to myslí „spíše“ a 7 % „rozhodně“.

Ve srovnání s předchozím šetřením ze září a října 2022 došlo po výrazném nárůstu k aktuálnímu výraznému poklesu (o 9 procentních bodů) souhlasných odpovědí, tedy je méně zastáván názor, že v ČR je každému umožněno dosáhnout vzdělání odpovídajícímu jeho schopnostem. Aktuální hodnota 75 % je z dlouhodobého pohledu srovnatelná s hodnocením v období let 2017 až 2019, ale i 2020. Ačkoli pozitivní pohled je v tomto roce nižší, stále většina české veřejnosti souhlasí s výrokem, že je možné dosažení vzdělání odpovídající schopnostem daného jedince a tento souhlas je vyšší, než býval v období let 2005 až 2016.

Podrobnější analýza ukázala, že míra souhlasu/nesouhlasu s tvrzením, že každému člověku v ČR je umožněno získat vzdělání podle jeho schopností, se liší v závislosti na některých sociodemografických charakteristikách. Konkrétně lidé, kteří jsou spokojeni se svým životem a hodnotící životní úroveň své domácnosti jako dobrou, se častěji domnívají, že každému je umožněno dosáhnout vzdělání, jež odpovídá jeho schopnostem. Opačný názor se naopak častěji objevoval u respondentů hodnotících životní úroveň své domácnosti jako špatnou a nespokojených se svým životem. Z hlediska pohlaví, věku ani vzdělání naopak významné rozdíly neexistují.

Graf 3. Možnost dosažení vzdělání odpovídající schopnostem (v %)²

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 28. 7. 2023 – 25. 9. 2023, 985 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Další otázka byla zaměřena na zhodnocení přínosu dosavadního vzdělávání pro respondenty osobně³. U všech dotazovaných položek převládají pozitivní odpovědi, tedy většina lidí je toho názoru, že jim vzdělání dané schopnosti naučilo či pomohlo rozvinout.

Nejčastěji lidé považují za přínos svého dosavadního vzdělání poskytnutí všeobecného přehledu, což uvedly téměř čtyři pětiny lidí (78 %), kdy 50 % s výrokem souhlasilo spíše a 28 % rozhodně. Dalším přínosem, na kterém se shodly tři čtvrtiny (75 %) české veřejnosti je přesvědčení, že dosavadní vzdělání pomohlo posílit smysl pro odpovědnost, z toho podle 26 % rozhodně a podle dalších 49 % spíše ano. Téměř tři čtvrtiny lidí se shodují i na tom, že jim vzdělání poskytlo kvalifikaci v oboru (74 %), necelé dvě pětiny (38 %) s výrokem souhlasily spíše a více než třetina (36 %) rozhodně.

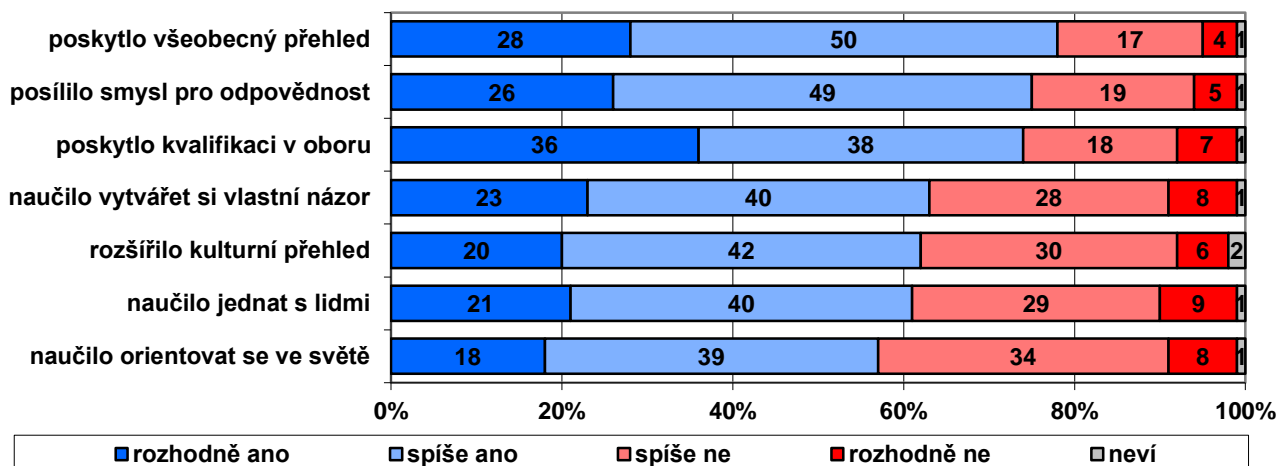
Více než tři pětiny respondentů mají za to, že vzdělání je naučilo vytvářet si vlastní názor (63 %), rozšířilo jim kulturní přehled (62 %) a naučilo je jednat s lidmi (61 %). U těchto položek je již výraznější podíl nesouhlasných odpovědí, které v součtu představují téměř dvě pětiny (36, respektive 38 %).

Naopak nejméně často respondenti souhlasili s výrokem, že je dosavadní vzdělání naučilo orientovat se ve světě, s čímž nesouhlasily více než dvě pětiny (42 %), z toho 8 % rozhodně a 34 % spíše, souhlas vyjádřilo 57 % oslovených.

² Znění otázky: „Domníváte se, že každému v České republice je umožněno dosáhnout vzdělání, které odpovídá jeho schopnostem?“ Varianty odpovědí: rozhodně ano, spíše ano, spíše ne, rozhodně ne.

³ Znění otázky: „Pokud byste měl celkově zhodnotit Vaše dosavadní školní vzdělání, profesní přípravu: a) poskytlo Vám všeobecný přehled b) rozšířilo Váš kulturní přehled c) posílilo Váš smysl pro odpovědnost d) naučilo Vás vytvářet si vlastní názor e) poskytlo Vám kvalifikaci v oboru f) naučilo Vás jednat s lidmi g) naučilo Vás orientovat se ve světě“ Varianty odpovědí: rozhodně ano, spíše ano, spíše ne, rozhodně ne.

Graf 4. Zhodnocení dosavadního vzdělání (v %)

Pozn.: Položky jsou seřazeny sestupně podle součtu položek rozhodně + spíše ano.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 28. 7. 2023 – 25. 9. 2023, 985 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Podrobnější analýza dat ukázala, že lidé bez maturitního vzdělání a také negativně hodnotící spokojenost se svým životem častěji nesouhlasí s výrokem, že jim vzdělání poskytlo všeobecný přehled. Pozitivnější hodnocení tomuto aspektu vzdělávání naopak dávali lidé s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním. Spokojenost se životem a se svou životní úrovní se pojila s výsledky téměř všech dalších dotazovaných položek. Pozitivnější hodnocení se prakticky vždy objevilo také u absolventů vyšších odborných a vysokých škol.

Získání smyslu pro odpovědnost díky absolvovanému vzdělání vnímají častěji lidé starší 65 let, nejhůře naopak tento aspekt hodnotí lidé ve věku 15 až 29 let.

Že se díky absolvovanému vzdělání naučili vytvářet vlastní názor, nejčastěji rozporovali lidé ve věku 40 až 54 let, zatímco nejvíce souhlasných odpovědí uvedla nejmladší skupina 15 až 19 let a nejstarší 65 a více let.

Tabulka 1 shrnuje vývoj podílů pozitivních a negativních hodnot názorů na vlastní vzdělání od počátku měření v roce 2005. Naměřené hodnoty jsou značně stabilní a většinou kolísají v rozmezí několika procentních bodů, také pořadí položek se dlouhodobě takřka nemění. V předposledním šetření z roku 2019 došlo v porovnání s předchozím šetřením z roku 2018 u několika položek ke statisticky významným změnám. K největšímu posunu došlo u hodnocení toho, zda vzdělání respondenty naučilo jednat s lidmi, když vzrostl souhlas a naopak poklesl nesouhlas (shodně o 6 procentních bodů). Při hodnocení toho, zda vzdělání respondentům posílilo smysl pro odpovědnost, zda je naučilo vytvářet si vlastní názor a zda jim rozšířilo kulturní přehled, došlo k mírnému nárůstu souhlasu (o 4 procentní body), přičemž u posledně jmenované položky rovněž poklesl nesouhlas (taktéž o 4 procentní body).

Určité změny jsou patrné i v aktuálním šetření, přičemž nejvýraznější zhoršení se týká hodnocení poskytnuté kvalifikace v oboru (pokles souhlasných odpovědí o 5 p.b., nárůst nesouhlasných o 6 p.b.), spolu s hodnocením poskytnutí všeobecného přehledu (pokles souhlasných a nárůst nesouhlasných odpovědí shodně o 4 p.b.).

Při hodnocení toho, zda vzdělání respondentům posílilo smysl pro odpovědnost a naučilo je orientaci ve světě došlo naopak k meziročnímu nárůstu souhlasných odpovědí shodně o 5 p.b. a v případě smyslu pro odpovědnost také k souběžnému poklesu nesouhlasných odpovědí (o 4 p.pb.).

Tabulka 1. Hodnocení vlastního vzdělání (časové srovnání v %)

	2005	2006	2007	2008	2009	2012	2015	2018	2019	2023
poskytlo všeobecný přehled	77/21	77/22	75/23	77/23	83/19	78/21	79/20	79/19	82/17	78/21
poskytlo kvalifikaci v oboru	74/23	77/21	75/22	76/21	79/18	72/25	79/19	79/20	79/19	74/25
posílilo smysl pro odpovědnost	68/28	73/23	71/26	71/25	75/22	71/26	70/27	66/31	70/28	75/24
naučilo vytvářet si vlastní názor	60/37	67/30	59/38	60/37	63/34	65/33	65/33	59/38	63/35	63/36
rozšířilo kulturní přehled	54/43	58/40	56/41	58/40	63/35	56/42	61/38	59/39	63/35	62/36
naučilo jednat s lidmi	51/47	51/46	51/47	49/48	57/40	56/42	56/42	53/45	59/39	61/38
naučilo orientaci ve světě	-	-	-	-	-	48/50	51/47	51/47	52/45	57/42

Pozn.: Hodnoty v tabulce jsou součtem odpovědí „rozhodně ano“ a „spíše ano“ a součtem odpovědí „rozhodně ne“ a „spíše ne“. Dopočet do 100 % u jednotlivých položek v každém roce tvoří odpověď „nevím“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Technické parametry výzkumu

Výzkum:	<i>Naše společnost, v23-08</i>
Realizátor:	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
Projekt:	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR</i>
Termín terénního šetření:	<i>28. 07. 2023–25. 9. 2023</i>
Výběr respondentů:	<i>Kvótní výběr</i>
Kvóty:	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
Vážení dat:	<i>Vzdělání X NUTS 2, věk X NUTS 2, pohlaví X kraj, velikost místa bydliště X věk, vzdělání X věk</i>
Zdroj dat pro kvótní výběr a	
Vážení dat:	<i>Český statistický úřad</i>
Reprezentativita:	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Počet dotázaných:	<i>985</i>
Počet tazatelů:	<i>88</i>
Metoda sběru dat:	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem – dotazování CAPI</i>
Výzkumný nástroj:	<i>Standardizovaný dotazník</i>
Otázky:	<i>OR_1, OR_133, OR_56</i>
Kód zprávy:	<i>or231024</i>
Zveřejněno dne:	<i>24. října 2023</i>
Zpracovala:	<i>Monika Kyselá</i>

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různých velkých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Vážení dat – způsob zvýšení reprezentativity souboru vzhledem k vybraným charakteristikám populace pomocí přiřazení váhy každému respondentovi. Váhy jsou vytvářeny pomocí metody iterativního proporčního vážení a pohybují se v rozsahu 0,333 až 3.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt *Naše společnost*, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.
